

MÜASİR İTALYAN DİLİNDƏ İŞLƏNƏN NEOLOGİZMLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ ONLARIN YARANMA DİNAMİKASI XÜLASƏ

Bu məqalədə italyan dilində işlənən neologizmlərin əsas xüsusiyyətləri araşdırılır. İtalyan dilində işlənən yeni sözlər və onların yaranma üsulları tədqiq olunur. Məqalədə italyan dilində işlənən neologizmlərin mənşəyi araşdırılır. Neologizmlərdilin əsas hissəsi kimi onun zənginləşməyində mühüm rol oynayır. Məqalədə həmçinin yeni sözlərin yaranmasında başqa dillərin təsiri məsələsi vurğulanır.

Məqalədə italyan dilinə aid mənbələrdən və internet resurslarından geniş şəkildə istifadə edilmişdir.

Açar sözlər: *neologizmlər, dil sistemi, leksemlər, xüsusiyyət.*

Dil mürəkkəb daxili struktura malik və öz daxili qayda-qanunları, normaları olan sistemdir. Hər bir dilin müxtəlif tərkib hissələri, qrammatik qaydaları, leksik fondu var. Dilin leksikası müxtəlif vasitələrlə məsələn başqa dillərdən alınma sözlər, müxtəlif şəkilçilər, eyni zamanda elm və texnikanın inkişafı ilə əlaqədar dildə yeni söz və məvhumların yaranması ilə zənginləşir. Bildiyimiz kimi, istənilən bir dilin ən üst səviyyəsində ən üst səviyyəsində ədəbi dil dayanır. Ədəbi dil həm şifahi, həm də yazılı formalara, eyni zamanda zəngin üslubi rəngarəngliyə malik olur. Ədəbi dilin hamı üçün aydın və anlaşılın olması onun əsas əlamətləri hesab olunur. Ədəbi dili həm mədəni həm də tarixi hadisə hesab etmək olar. Belə ki, bu dil cəmiyyətin mədəni tələbatına əsasən müəyyən zərurət nəticəsində şifahi yolla yaranır və inkişaf edir. [Qurbanov: 2019, s21]

Azərbaycan dilinin lüğət tərkibinin inkişaf prosesi dilimizin daxili inkişaf qanunlarına əsaslanır. Bu baxımdan söz yaradıcılığı, dildə yeni sözlərin yaranmasında mühüm əhəmiyyətə malikdir. [Cəfərov: 2001, s 121].

Dünyanın zəngin dillərindən olan italyan dili də yuxarıda qeyd etdiyimiz xüsusiyyətlərin yer aldığı dillərdəndir. Hind-Avropa dilləri ailəsinin roman dilləri qrupuna aid olan italyan dili öz zənginliyi ilə dünya dilləri arasında seçilir. İtalyan dilinin zənginləşməyində yeni sözlərin mühüm əhəmiyyəti var. Digər dillərdə olduğu kimi italyan dilində də elm və texnikanın inkişafı, iqtisadiyyatın inkişaf etməsi ilə əlaqədar bir çox yeni söz və məvhumlar yaranmışdır. İtalyan dilinin leksikasında neologizmlər mühüm yer tutur. Neologizmlər terminlərin yaranmasında mühüm rol oynayır. Misallara baxaq: *vocale* (italyan dilində *sait səs deməkdir*), lakin zaman keçdikcə bu söz dildə daşdığı bu mənə ilə yanaşı həm də yeni bir mənə kəsb etmişdir. Texnikanın inkişafı ilə əlaqədar yaranan yeni

* AMEA Nəsimi adına Dilçilik institute, Hind –Avropa dilləri şöbəsi, böyük elmi işçisi.
Email: eliyevabature201@gmail.com

proqramlarda (*weber, whatsapp*) səsli mesaj funksiyası (yəni səslənən fikrin audio ilə deyilən anda yazılıb göndərilməsi) bu sözə həm də audio mesaj mənasının verilməsinə gətirib çıxarmışdır. *Il vocale* müasir italyan dilində həm də neologizm kimi yeni audio mesaj (səsli mesaj) mənasında da işlənir.

Neologizmlərin əmələ gəlmə formalarını araşdırmazdan əvvəl müəyyən nəzəri məsələlərə nəzər salaq. Belə ki, italyan dilində sözlərin yaranma xüsusiyyətləri əsasən üç fazada keçir. Bu fazalar şərti olaraq aşağıdakı kimi adlanır;

1. Nominazione (nominasiya) - yeni ismin xüsusiyyətlərini daşıyan və müxtəlif nitq hissələrindən yaranan ad bildirən sözlər: *fruttivendolo (frutta meyvə), vendere –satmaq* feli birləşib *meyvə satan* ismini əmələ gətirir. [Alma Mater Studiorum:2015-2016 s.8]

2. Denominazione (denominasiya) - bu termin dildəki bəzi adların (abbreviaturların) yaranmasına istinad edir. Denominasiya olunmuş sözlərə mütəlif qısaltmalar, məhsulların adları ilə bağlı olan abbreviaturlar aiddir. Məsələn: italyan dilində bəzi məhsulların üzərinə D.O.C (di origine controllata) - mənşəyi və istehsalına nəzarət olunan məhsul mənasında işlənir. D.O.P (di origine protetta) – yeni mənbəyi qorunan məhsul mənasında) və s bu kimi misalları göstərmək olar.

3. Dizionarizzazione (lüğətləşmə) - dildə yaranan müəyyən sözlərin, yeni anlam təşkil edən ifadələrin lüğətlərin tərkibinə salınması bu prosesin əsasını təşkil edir. [Alma Mater Studiorum: 2015-2016 s8].

İtalyan dilçiləri *neoformazione (yeni fomalaşma, anlam kəsb edən söz)* sözü ilə *neologismo (neologizm) sözlərini* bir-birindən fərqləndirir. Birinci məvhum yeni neoformazione müxtəlif nitq hissələrinə aid olan sözlərdən yeni bir sözün əmələ gəlməsini bildirir: isim-fel, isim-sifət, sifət-isim və s. Biz bunun təzahürlərini söz yaradıcılığının müxtəlif növlərində görürük. Neologizmlər isə tam olaraq yeni söz və yeni anlayış ifadə edən sözlərdir.

İtalyan dilində də neologizmlər dedikdə dildə yeni yaranmış və yaxud mövcud mənalı sözlərdən yeni məna kəsb edərək formalaşmış sözlər başa düşülür. Bu qəbildən olan sözlər [5] İtalyan dilində işlənən neologizmlər əsasən üç yerə bölünür. Bunlara ümumi nəzər salaq;

1.İ neologismi lessicali (leksik neologizmlər)

2.İ neologismi semantici (semantik neologizmlər)

3.İ neologismi sintattici (sintaktik neologizmlər)

İ neologismi lessicali (leksik neologizmlər) - Leksik neologizmlər dedikdə dil sistemində müəyyən qaydalar əsasında yeni leksemlərin yaranması nəzərdə tutulur. Ümumən leksik neologizmlər dildə tamamilə yeni şəkildə yaranır və onların analoqu olmur. Bu qəbildən olan neologizmlər dildə yeni söz kimi yaranmaqdan başqa həm də dili zənginləşdirməyə xidmət edir. [6] Məsələn: *chat-çat, chattare – çatlaşmaq(internet üzərindən kiminləsə yazışmaq)*. İtalyan dilində son vaxtlar yaranmış yeni söz olan *configlio* (vətəndaş nigahında

yaşanan şəxsin övladı yəni öz doğma övladı deyil onun digər bir insanla olan izdivacından doğulan övladı) sözü yaranmışdır.

İ neologismi semantici (semantik neologizmlər) - İtalyan dilində işlənən neologizmlərin bir qismini semantik neologizmlər (*i neologismi semantici*) təşkil edir. Bu neologizmlərin yaranmasında aşağıdakı qayda özünü göstərir. Belə ki, sözü gedən neologizmlər dildə artıq mövcud olan hər hansı bir sözə yeni mənanın verilməsi nəticəsində yaranır. Bu qəbildən olan neologizmlər yeni bir sözün yaranmasından əmələ gəlmir bu cür neologizmlər dildə artıq mövcud olan hər hansı bir sözə yeni məna, yeni anlam verilməsi ilə əmələ gəlir. Belə ki, internetin həyatımıza çox sıx şəkildə daxil olması ilə əlaqədar onunla bağlı yeni söz və ifadələr meydana gəlmişdir. İtalyan dili də bu cür sözlərdən kənar qalmamışdır. Məsələn *navigare* felinin timsalında bəxəq *navigare* (*hərfi mənada suda gəmi ilə qayıqla üzmək* mənasında işlənir), lakin son zamanlar bu fel artıq yeni anlam kəsb etməyə başlamışdır. İndi ilk mənası ilə yanaşı *navigare feli internetdə vaxt keçirmək, axtarış aparmaq mənası da* bildirir; *Che stai facendo? - Sto navigando sul internet. - Nə edirsən ? İnternetdə axtarış aparıram* Bu zaman məna dəyişikliyi hər hansı bir sözün və ya frazanın yeni məna əxz etməsi ilə özünü biruzə verir. Bu zaman iki proses baş verir: [5]

1) mənanın xüsusişməsi (la specializzazione)

2) metaforikləşmə (la metaforizzazione)

Birinci halda leksik xüsusişmədən söhbət gedir ki, bu hər hansı bir sözün məlik olduğu ümumi mənadən yeni bir mənanın yaradılmasına və o sözə xüsusi bir leksik çalar verilməsinə şərait yaradır. İkinci halda isə müxtəlif bədii ifadə vasitələrindən istifadə edərək (*le figure retoriche-la metafora-metafora ,la metonimia -metonimya və s*) yeni mənalardan əldə olunmasına xidmət edir. İkinci hal italyan dilində nisbətən az işlənir.

4. İ neologismi sintattici (sintaktik neologizmlər - Üçüncü qism *neologizmlərə i neologismi sintattici (sintaktik neologizmlər)* aiddir. Bu cür neologizmlərin əsas xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, onlar tərkibcə iki və daha artıq sözdən ibarət olur. [Alma Mater Studiorum: 2015-2016, s. 8]

Yəni sintaktik neologizmlərdə iki söz birləşərək bir ümumi məna ifadə edir. Məsələn *:lotta di classe – hərfi mənada siniflərin mübarizəsi kimi* tərcümə olunsada, əsas anlamda təbəələrin (yəni sosial zümrələrin mübarizəsi mənasını bildirir – *la lotta tra le classi lavoratrici e quella di capitalisti - zəhmətkeş təbəqə ilə kapitalist təbəqənin arasında gedən mübarizə.; l'interfaccia utente – istifadə olunan inetrfeys və s.* [Kurikova M. İ neologismi nell' italiano contemporaneo : uso dei modi formativi nella creazione di parole nuove" (Müasir italyan dilində neologizmlərin və yeni sözlərin yaranmasında formal üsulları). Brno, 2013]

Yuxarıda adlarını sadaladığımız növlərdən başqa italyan dilində bəzi dilçilər neologizmlərin digər bir növünü, yəni *i neologismi stilistici (stilistik neologizmlər)* də ayırırlar. Bu qəbildən olan neologizmlərə üslubi neologizmlər də deyilir. [21, s10]. Neologizmlərin digər növlərindən fərqli olaraq bu cür

neologizmlər bir çox yaradıcı insanların, jurnalist fəaliyyəti ilə məşğul olan insanların fəaliyyət sahəsiylə bağlı olaraq meydana çıxır. Məsələn: *cerchiobottismo* (siyasi maraqlarını dəyişmək, bir vaxt bir siyasi partiyanın üzvü digər vaxt isə bir başqasının üzvü olmaq mənasını ifadə edir), *doppipessismo* (ikili standart daşımaq).

Ümumi təsnifatla yanaşı neologizmlərin təsnifində müxtəlif müəlliflərin müxtəlif cür yanaşması var. Məsələn dilçi alim Miroslava Kuvikova neologizmləri 2 qrupa bölür:

1. Neologismi combinatori (kombinator yeni sözlər) - bu qəbildən olan yeni sözlər dilin müxtəlif elementlərinin kombinasiyasından (yəni birləşməsindən) əmələ gəlir. Məsələn: *lottizzare –lotto(loto) izzare (italyan dilinə məxsus suffiksdir)* [Kuvikova: 2013, s.8] bunların birləşməyindən *lottizzare* yeni sözü (yəni lotolaşdırmaq) əmələ gəlir.

2. Neologismi semantici (semantik neologizmlər)- bu cür neologizmlər isə artıq dildə mövcud olan sözlərin əsasında yaranır. bu cür yeni sözlərdə forma qalır mənə bir az dəyişir [Kuvikova:2013 s.9], məsələn: *orchestra (orkestr) deməkdir- orchestrare* (artıq mənasını dəyişib təşkil etmək mənasında işlənir.

İtalyan dilində olan bəzi mənbələrdə neologizmlərin bir növü də ayırd edilir ki, bunlara *i forestierismi –forestyerizmlər* də deyilir. Bu cür sözlər və ya ifadələr italyan dilində başqa dillərdən keçmiş və bu dildə tam yaşam hüququ qazanmışdır. Bu qəbildən olan sözlər müxtəlif dillərə aiddir. İtalyan dilində Çin dilinə, yapon dilinə, ingilis, ispan, portuqal və rus dillərinə aid forestyerizmlər mövcuddur. Bu sözlərin neologizm olub - olmaması isə müəyyən mübahisə doğurur. Belə ki, italyan dilində bəzi alimlər forestyerizmləri neologizmlərin sırasına aid edir, digərləri isə onları alınma sözlərə aid edir. İtalyan dilində işlənən *forestyerizmlər* i nəzərdən keçirək .

1. İngilis dilindən alınma forestyerizmlər – italyan dilində aktiv şəkildə işlənir və bu qəbildən olan sözlər italyan dilinə XIX əsrdən etibarən daxil olmağa başlamışdır. Və s. Məsələn: *premier-primyer(baş nazir), budget-büdcə, leader - lider, meeting – mitinq*. İngilis dilinə aid forestyerizmlər həm də idman sahəsində geniş istifadə olunur: *football – futbol, derby- derbi, tennis –tennis və s.*

Ümumilikdə qeyd etmək lazımdır ki, italyan dilində ingilis dilinə aid forestyerizmlər digər dillərə aid olanlardan sayca daha çoxluq təşkil edir. Gündəlik həyatda işlənənlərə: *film-film, bar- bar, snob –znob və s.* Mətbəxdə işlənənlərə *sandvich –sendviç, roast beef – qızardılmış mal əti, cocktail –kokteyl və s. aiddir.*

2.Çin dilindən alınma forestyerizmlər - nisbətən azlıq təşkil edir. Məsələn : *kung fu – kung fu, tao-tao, yin –yang və s.*

3. Yapon dilindən alınma forestyerizmlər - istər mətbəxdə , istərsə idmanda yapon dilindən alınma forestyerizmlər istifadə olunur. Məsələn: İdman sahəsinə adi olanlara : *karate – karate, ninja – ninza, judo - cüdo, samurai – samuray, sumo – sumo (qədim yapon güləş növü) və s aiddir. .*

Qida mətbəx sahəsində işlənən forestyerizmlərə isə *sushi=suşı, sashimi – saşimi, sake – saki və s.* Gündəlik həyata adi olanlara :*shiatsu - şiyatsu , geisha –geyşa, tsunami-sunami, tatami-tatami və s.*

1. Portuqal dilindən keçən forestyerizmlər: bu qəbildən olan sözlər müxtəlif sahələri əhatə edir.Məsələn: *macaco- makaka, marmella-ta – mürəbbə, marmelat,catamarano – katamaran, banana –banan*

2. Ərəb dilindən italyan dilinə keçən forestyerizmlər: *alchimia-alkimya, algebra-cəbr, sultano – sultan, tabacco - tütün, tazza – fincan və s.*

3. Rus dilindən keçən forestyerizmlər: *vodka –vodka şərab növü, sputnik- peyk, perestrojka- yenidənurma, soviet- sovet və s.*

Müasir dövrdə sosial şəbəkələrin artması və internetin insanların həyatına dərindən nüfuz etməsinə görə dildə müəyyən yeni hibrid sözlər (*le parole ibride*) yaranmışdır. Bu sözlər italyan dilində də işlənir və alınma (ingilis, amerikan əsilli) sözlərə italyan sonluğu artırmala düzəlir; *twittare –tvitləşmək, googlare- quqlda axtarış vermək, chattare- çatlaşmaq və s.* *Cyberbullismo-kiberbullizm(kiberzorakılıq).* *Bullismo (hərfi mənada zorakılıq, aqressiv hərəkət mənasını daşıyır.)* bu söz kiber sözü ilə birləşərək kiberzorakılıq mənasını bildirir.Yəni sosial şəbəkə üzərindən, sms, çat, saytlar vasitəsilə kiməsə zorakılıq tətbiq etmək, aqressiya nümayiş etdirmək mənasını bildirən neologizm hesab olunur.[10]

Cyberattacco - kiber hücum .Attacco-italyan dilində hücum mənasında işlənir bu söz *attacco sözü ilə* birlikdə işlənərək internet üzərindən edilən hücum(məs xakkerlərin hücumu, bank hesablarının oğurlanması və s.) mənasında işlənir.

*Cyberpolizia – kiber polis . Polizia –polis deməkdir.*Son vaxtlar çox sıx istifadə olunan neologizmdir.

Cyberguerra – kiber müharibə .Guerra- müharibə mənasında işlənir.*Kiber müharibə* internet vasitəsilə düşmənə qarşı aparılan mübarizə anlamında işlənir.

1. İtalyan dilində işlənən neologizmlərin bir qismini müxtəlif sahələrə aid olan neologizmlər təşkil edir. Bunlara i ***neologismi derivati da settori specifici*** də deyilir. Bu cür sözlərə jurnalistlərin yaratdığı, siyasətlə bağlı olan sözlər aiddir. Müəyyən insanlar dildə siyasi şəxsiyyətlərlə bağlı neologizmlər yaradır. Məsələn: *Trumpismo-Trampizm, Berlusconi –Berluskonizm [www.ilazed.it].* İtalyan dilində işlənən neologizmlərin bir qismi i ***neologismi medici (tibb sahəsində işlənən yeni sözlər)*** təşkil edir.Məsələn; **nefrite (nəfrit), emorragia** (qanaxma), [www.papirologia.it] **rinoplastica** (burunda icra olunan plastik əməliyyat), **face lifting (üz liftingi) və s.**

Bu qrupa daxil olan sözlərə həmçinin *selfie- selfi, whatsapp - votsapda yazışmaq və s.*[Il dizionario online Tuglio De Mauro]

İtalyan dilçiliyində tez- tez *neologia (neologiya)* terminindən istifadə olunur. Bu termin ayrıca bir elmi ifadə edir. Mənası isə yeni sözlərin leksik vahidlərin yaranması prosesini bildirən elm sahəsidir. Bu sahə özündə müxtəlif qolları birləşdirir:

1. La Formazione (hərfi mənada formalaşma)- söz yaradıcılığını (onun müxtəlif sahələrini məsələn: derivasiya, suffiksasiya, prefiksasiya), eləcə də abreviyasiyaların, mürəkkəb sözlərin yaranmasını əhatə edir.

2. La risemantizzazione (hərfi mənada risemantikləşmə) - bu hissə müxtəlif sahələrlə bağlı olan terminlərin yaranmasını (**la terminologizzazione**) bildirir.

3. Il rinnovamento esogeno (ezogen yenilənmə anlamına gəlir) - bu sahə müxtəlif dillərdən sözlərin alınmasını, eləcə də kalkaları bildirir.

4. Neologiyanın Başqa növləri - hibrid birləşmələr (le formazioni ibride), semantik mənə genişliyi (l'estensione semantica), sintagmatik vahidlər (le formazioni sintagmatiche) və s. [www.tesionline.it].

Bildiyimiz kimi, hər bir dildə olduğu kimi italyan dilində işlənən neologizmlər də müxtəlif sahələri əhatə edir. Bu neologizmləri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

1. *İ neologismi dell' ambito scientifico – tecnologico; (elm və texnologiya sahələrini əhatə edən neologizmlər)*

2. *İ neologismi dell' ambito socio culturale; (sosial mədəni sferanı əhatə edən neologizmlər)*

3. *İ neologismi dell' ambito socio-politico; (sosial siyasi sahəni əhatə edən neologizmlər)*

4. *İ neologismi dell' ambito artistico-letterario; (ədəbi və yaradıcılıq sahələrini əhatə edən neologizmlər)*

1. *İ neologismi dell' ambito scientifico – tecnologico; elm və texnologiya sahələrini* əhatə edən neologizmlər əsasən xarici dillərdən, xüsusən də ingilis dilindən alınma neologizmlərdir. Son illər texnika və texnologiyanın sürətli inkişafı italyan dilindən də yan keçməmişdir. Xüsusən də, italyan dilində infomatika və telekommunikasiya ilə bağlı yeni sözlər işlənməyə başlamışdır; *computer (kompyuter), modem (modem), social network, influencer (influenster), post, copyright (kopirayt), blog (bloq), start up (start ap), trend, və s.*

[www.treccani.it]

2. Bu sözlər çox vaxt aid olduğu dilin əlifbasında translitterasiya olmadan yazılır. Bəzi yeni sözlər italyan dilinin qaydalarına əsasən tərcümə olunaraq yazılır. Məsələn: *hard disk* əvəzinə *disco rigido* (hərfi anlamda yenə *hard disk* mənasını bildirir), *e.book* əvəzinə *libro elettronico* (elektron kitab), *box* (*boks idman növü*) əvəzinə *il pugilato* (*italyan sözü olub boks ifadə edir*) istifadə olunur [www.treccani.it].

İ neologismi dell' ambito socio culturale; sosial mədəni sferanı əhatə edən neologizmlər. Yuxarıda qeyd etdiyimiz tenika və internetlə bağlı olan yeni sözlər italyan dilində daha çox istifadə olunur. Bu qəbildən olan sözlərlə yanaşı sosial həyatı əhatə edən bir çox yeni sözlər də meydana çıxmışdır ki, onlar həm texnika əsrini həm də sosial həyatda baş verən dəyişikliklərin nəticəsində meydana gəlmişdir. Məsələn; *Il Fomo sapiens* sözü italyan dilində son dövrlərdə meydana gəlmişdir. Bu söz tarixdən bizə məlum olan *Homo sapiens* sözünün müasir növü

də hesab oluna bilər. Mənşəyini *FOMO* (yəni *FEAR OF MISSING OUT*) sözündən götürmüş mənası ətrafında baş verən hadisələrə görünüş olaraq laqeyd olmağa çalışan, əsl həqiqətdə isə bu hadisələrdən kənar qalmaqdan qorxan insan mənasını bildirir. Digər bir misalə nəzər salaq, italyan dilində *sofa* (*divan*) və *socialize* (*socializzare-sosiallaşmaq feli*) birləşməsindən yaranan *Sofalize* sözü yaranmışdır ki, bu söz tənbel insan mənasında işlənir və ironik mənə daşıyır. Bu söz divanda yerini rahatlayıb yerindən durmadan sosial həyatı izləyən və sosial həyatda baş verən hadisələrdən kənar qalması sevməyən insanları bildirmək üçün istifadə olunur. [www.ilazed.it].

Il social burnout son zamanlar italyan dilində aktiv formada istifadə olunan sözdür. Bu neologizm sosial mediada həmişə aktiv olmağa çalışan, tükənməyinə, yorulmağına baxmayaraq sosial hesabında (paylaşım və statuslarında) həmişə ön plana çıxmağa çalışan insanları bildirmək üçün istifadə olunur. [www.ilazed.it]

3. *I neologismi dell'ambito socio-politico; (sosial siyasi sahəni əhatə edən neologizmlər)* bu qəbildən olan neologizmlərə əsasən sarkazm kimi işlənən sözlər aiddir. Bu cür yeni sözlər dildə sosial siyasi həyatla bağlı olan və ironik mənə daşıyan sözlərdir. İtalyan dilində son zamanlar bu cür sözlər müxtəlif qalmaqlar, korrupsiya faktlarına əsasən meydana gəlmişdir. Məsələn: Bir misalə nəzər salaq *democrazia* sözü iki sözün birləşməsindən *demorazia* (*demokratiya*) və *ditatura* (*diktatura*) sözlərinin birləşməsindən əmələ gəlmişdir. Bu söz demokratiya pərdəsi altında diktatura rejiminin, avtoritarlığın ön plana keçməsinə, üstünlüyünü bildirir. Başqa bir nümunədə isə *cyberjihadista* sözünə baxaq. Bu söz interneti əhatə edən *kiber* və mübarizliyi bildirən *cihad* sözlərini birləşməyindən yaranıb. Əsas anlamda neologizm olaraq internet üzərindən manipulyasiyalar, hücumlar edən insanları bildirmək üçün işlənir.

4. *I neologismi dell'ambito artistico-letterario; (ədəbi və yaradıcılıq sahələrini əhatə edən neologizmlər)* Son zamanlar mədəniyyətin və incəsənətin inkişafı ilə əlaqədar olaraq italyan dilində bir çox yeni sözlər meydana gəlmişdir.

Bir çox mədəniyyətlərin və incəsənətin qarşılıqlı inteqrasiyası bir-birinə təsiri müxtəlif mədəniyyətlər arasında körpü rolunu oynayır. Bu isə müxtəlif dillərə təsirsiz ötürür. İtalyan dilində də bu proses özünü aktiv şəkildə göstərir. Məsələn: *Art aquarium* sözü yapon təsviri sənət növüdür və italyan incəsənətində son zamanlar geniş şəkildə istifadə olunur. Mənası yapon mədəniyyətinə adı olan söz olub suyun müxtəlif ətirlərin, rənglərin və musiqinin fonunda rəqsi anlamını ifadə edir [www.tesionline.it]. Müasir italyan dilində neologizmləri ifadə etmək üçün müxtəlif terminlərdən istifadə olunur. Qeyd edək ki, italyan dilində işlənən neologizmlərin əksəriyyətini *gli anglicismi* (*anlisizmlər – yəni ingilis dilindən keçmiş sözlər*) təşkil edir. Bu sözlər beynəlxalq aləmdə istifadə olunur və digər dillərə də tərcümə edilmədən keçir. Bunlar haqqında kifayət qədər məlumat vermişdik. Məsələn: *twitter, watsapp, box, instagram* və s. Dildə işlənən neologizmlərə

aid digər bir mühüm cəhət də var ki, neologizmlər dildə ictimai həyatın, mədəniyyətin, siyasətin və iqtisadiyyatın inkişafı ilə əlaqədar yaranır daha sonra, müəyyən müddət ərzində dildə yeni söz olaraq qalır və daha çox kütlə tərəfindən istifadə olunduqda və zamanla öz neologizmliyini itirir. Bu xüsusiyyət italyan dilində də özünü göstərir. Neologizmlərin yaranması italyan dilinin zənginləşməyində mühüm rola malikdir və dilin inkişaf mexanizminin əsas göstəricisidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Qurbanov A. Müasir Azərbaycan ədəbi dili. I cild AMEA – 2019. 464səh
2. Cəfərov S. Müasir Azərbaycan dili (leksika) II hissə. Bakı Şərq-Qərb – 2001. 100 səh
3. Studiorum Alma Mater. “Neologismo, neoforismo” (Yeniləşmə, yeni məvhum yaratma). Bolonya Universiteti, 2015-2016 dissertasiya işi. 40 səh
4. Kurikova M. I neologismi nell'italiano contemporaneo : uso dei modi formativi nella creazione di parole nuove” (Müasir italyan dilində neologizmlərin və yeni sözlərin yaranmasında formal üsulları). Brno, 2013, 45 səh.
5. www.tesionline.it
6. www.ilazed.it
7. www.treccani.it
8. Il dizionario online Tuglio De Mauro (onlayn Tuliyo de Mauro lüğəti)
9. www.papirologia.it/
10. www.il.libraio.it

NEOLOGISMS USED IN MODERN ITALIAN LANGUAGE CHARACTERISTICS AND DYNAMICS OF THEIR APPEARANCE RESUME

The article examines the main features of neologisms used in the Italian language. New words and their origin are detailed in the Italian language. The article examines the source of neologisms used in the Italian language. Neologisms are presume words that make up the main part of the language and play an important role in its enrichment. The article also discusses the influence of other languages on the creation of new words. In the article the Italian language sources and internet resources are widely used

Key words: *the neologisms, the language system, the lexems, the feature.*

НЕОЛОГИЗМЫ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ В СОВРЕМЕННОМ ИТАЛЬЯНСКОМ ЯЗЫКЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ И ДИНАМИКА ИХ ВОЗНИКНОВЕНИЯ РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются основные особенности неологизмов, используемых в итальянском языке. Предоставляется подробная информация о новых словах и способах их образования в итальянском языке. В статье внимательно рассматривается происхождение неологизмов, употребляемых в итальянском языке неологизмы-слова, составляющие основную часть языка и играют важную роль его обогащения. В статье так же рассматривается влияние других языков на создание новых слов. В статье широко использованы итальяноязычные источники и ресурсы интернета.

Ключевые слова: *неологизмы, языковая система, лексемы, особенности.*